

WIJSHEID: DE STEM VAN HET HART

Serie Uit het leven gegrepen - 3 zondagen over Spreuken

Wijsheid is een vrouw. Daarom is Sofie een meisjesnaam. In 2006 was het de meest gegeven meisjesnaam, het vorig jaar moest Sofie het doen met een toch altijd nog verdienstelijke 19^e plaats. Sofie is dus geen jongensnaam. Dat zou ook vreemd zijn, want Sofia, Sapientia, Isis: in bijna alle talen en culturen is wijsheid vrouwelijk. Het boek Spreuken mag dan op naam staan van koning Salomo, beroemd om zijn wijsheid tot op vandaag, ook in dat boek komt wijsheid aan het woord als vrouw. Vrouwe Wijsheid. Spreuken tekent wijsheid niet alleen als vrouw, het reflecteert over wijsheid als de vrouwelijke kant, het vrouwelijke aspect van God. Toen God de mens schiep deed hij dat naar zijn beeld en gelijkenis, zo vertelt Genesis, mannelijk en vrouwelijk schiep God hen, en daarmee is dus meteen ook een beeld van God gegeven. Dat moet dus ook wel mannelijk en vrouwelijk zijn.

Wijsheid is een vrouw. Dwaasheid trouwens ook. De Amerikaanse theologe Gale Yee heeft gelukkig voor ons uitgerekend dat Vrouwe Wijsheid in het boek Spreuken altijd meer spreekwoord krijgt dan Vrouwe Dwaasheid. Daarmee staat Spreuken in de oer-bijbelse traditie die er steeds heilig in gelooft dat het goede altijd sterker zal blijken te zijn dan het kwaad.

Wat is wijsheid? Ik herken die vraag vooral als verzuchting. Dan weet ik het even niet. Dan sta ik voor een keuze en kan eigenlijk alle kanten op. Alles heeft zo zijn voor en zijn tegen, of misschien alleen maar zijn tegen. Wat moet ik doen? Ga ik proberen mezelf eruit te redden, of toch maar recht door zee? Of die vraag overvalt me als zich iets aandient wat ongetwijfeld goed en noodzakelijk is, maar ik niet weet of ik dat wel wil of aankan: zal ik een vluchteling in huis nemen of toch maar niet? Ben ik me er wel van bewust dat ik rijk ben, dat ik me niet alleen hoeft te voelen? Luister ik wel als er een beroep op me wordt gedaan? Mijn dagelijks leven is rijkelijk gevuld met dat soort vragen. En dan gaat het dus niet om kennis, ik hoef niet in boeken of op Wikipedia te kijken om te weten wat me te doen staat, de blik moet naar binnen. Daar afwegen en aanvoelen wat wijsheid is. Wat goed is om te doen en wat voor mij ook te doen is. Wat wijsheid is overweeg ik in mijn hart. Dat is niet alleen de plek waar het leven klopt, waar de liefde huist, maar ook waar wijsheid schuilt. De wijsheid die mij door het dagelijks leven probeert te loodsen.

Wijsheid is weliswaar een gave, maar iedereen komt ervoor in aanmerking. U heeft het zojuist gehoord: Vrouwe Wijsheid is voor iedereen te zien, want ze staat op kruispunten, op hoogten en bij de poorten, en ze is voor iedereen te horen, want haar stem klinkt, ze roept, ja, ze schreeuwt het uit. Dus, zo meent het Boek Spreuken, je hebt alle kans in je leven om wijsheid tot je te nemen. Maar je kunt er ook voor kiezen om dom, dwaas en dus slecht te zijn. De boodschap van Vrouwe Wijsheid lijkt heel simpel. Het is één lange reflectie op hoe een mens wijs kan leven. Het is een poëtische kadans van wat je het beste kunt doen of zeker moet laten. Geen godsdienstles, maar levensles. Geen aansporing om veel te bidden en een vroom leven te leiden, maar heel praktisch over het leven van elke dag. Zo wordt wijsheid doorgegeven van generatie op generatie. Soms met spreekwoorden die ook bij ons nog gangbaar zijn, soms met beelden uit een verleden dat we niet meer kennen. Sommige uitspraken worden een paar keer herhaald, andere spreken elkaar weer tegen. Het is uit het leven gegrepen. Zoals ook ik me iedere keer weer moet zien te verhouden met wat me overkomt. Als wijsheid mij iets duidelijk maakt, dan is het dat er geen vaste regels zijn, geen vast patroon is. Het leven vraagt steeds opnieuw een afweging te maken en het is aan mij om dat met gezond verstand te doen.

Geen godsdienstles, maar levensles. Eigenlijk is dat niet helemaal waar. Want als een rode draad loopt er zoiets als een refrein door het boek Spreuken, dat luidt: ontzag voor de Levende is het begin van alle wijsheid. Ontzag voor de Levende. In vroegere tijden en hier en daar nog wel heet dat 'de Vreze des Heren'. Maar de God van de Schrift is niet vreeswekkend, maar ontzagwekkend. Tastend en speurend rond dat woordje God, zoals we hier de afgelopen weken hebben gedaan, moet ik me steeds weer voor de geest halen dat God weliswaar soms ver weg kan zijn, maar dat er ook ogenblikken zijn dat ik nabijheid voel. Een plek in de stilte, even op adem komen, woorden, liedjes die even met me meegaan. Om van daaruit te doen wat moet gedaan. Een naam die me uitdaagt om voorbij mijn eigen horizon te kijken. En die me leert om dankbaar te zijn voor wat me zomaar ten deel valt. Het leven met alles erop en eraan. Een geschenk, zo vanzelfsprekend dat ik er meestal niet bij stil sta. Ik ben eerder geneigd om tevreden terug te kijken op wat me gelukt is.

Dan is het zo nu en dan toch nodig om Psalm 8 in de hand te nemen en me weer voor de geest te halen dat ik maar een mensje ben die zijn ogen uitkijkt bij het aanschouwen van dat eindeloze heelal en van alles wat er om hem heen is en dat aan mijn zorgen is toevertrouwd. Dat roept ontzag op. Je hebt me bijna een god gemaakt. Dat heb ik niet zelf gedaan. Er is heel veel maakbaar, maar misschien nog wel meer niet. Dat besef noemt het boek Spreuken het begin van alle wijsheid. Als je niet alleen je mogelijkheden en je sterke kanten voor ogen hebt, maar ook wat je niet in de hand hebt.

Doe het goede, gebruik je gezond verstand en je zult leven. Dat is de les en de belofte van het boek Spreuken. Weet dat het goede wordt beloond en dat het kwaad zichzelf straft. Je kunt je afvragen: is dat eigenlijk wel wijsheid? Is het waar? Zie ik het in de wereld en om me heen gebeuren, dat het kwaad wordt gestraft? Dat de mensen die kwaad doen gebukt gaan? En dat zij die het goede doen helemaal gelukkig zijn? Het lijkt zo ontzettend vaak anders. En ik worstel daarmee en menigeen worstelt daarmee, maar de Schrift zelf ook. En toch zegt Spreuken het met overtuiging: de rijke ligt te woelen in zijn bed met een hoofd vol zorgen, terwijl de dienaar lekker op zijn matje ligt te slapen. Wie veel heeft, wil alleen maar meer, dus waarom zou je rijk willen zijn? Kies liever voor rust in je hart, probeer niet alles onder controle te krijgen, uitdelen is van wat je hebt is beter dan graaien.

Spreuken sluit hierbij naadloos aan bij het perspectief, het visioen dat de Schrift schildert. Dat staat toch altijd een beetje haaks op wat ik spontaan zou bedenken. In die tegendraadsheid moet wel haast iets van wijsheid schuilen. Leren luisteren naar wat er van me wordt gevraagd, naar de stem van mijn hart, want daar woont wijsheid. Zij belooft wat in de hele Schrift wordt gekoesterd als een weg om te gaan. Dat is een lange weg, daar zijn de verhalen heel duidelijk is. Maar dat moet toch wel de weg zijn die vrede geeft, in mijzelf, om mij heen, en liefst samen met anderen, met zo'n huis vol mensen. Wie van mij houdt, zegt Vrouwe Wijsheid geef ik wat blijvend is. Daarmee kun je schatkamers vullen.

Gerard Swüste